

III. ÚS 425/97

Otázka závaznosti nálezů Ústavního soudu, která, navzdory tomu, že představuje conditio sine qua non ústavního soudnictví, přináší za současného právního stavu nemálo obtíží.

Problémy spojené s jejím výkladem, zejména a především ve vztahu k jurisdikci obecných soudů kteréhokoli stupně zůstávají - v teorii i v praxi - stále nevyjasněny z řady příčin; patří k nim nekonzistentnost samotných procesních předpisů (v obou odvětvích obecné justice), které s jurisdikcí (a kasační pravomocí) Ústavního soudu nepočítají a pro případ zrušení rozhodnutí obecného soudu nálezem Ústavního soudu přímý procesní postup pro následné řízení nestanoví.

Všechny naznačené sporné problémy dotýkají se výlučně tzv. absolutní závaznosti nálezů Ústavního soudu, nikoli však závaznosti, která - konkrétní a Ústavním soudem posouzené (rozhodnuté) věci (materie) se týká; vykonatelný náleží Ústavního soudu je totiž závazný pro všechny orgány i osoby (čl. 89 odst. 2 úst. zák. č. 1/1993 Sb.), a tedy - jak se ostatně rozumí samo sebou - je závazný i pro samotný Ústavní soud a v důsledku toho pro jakékoli další řízení před ním, v němž by mělo být (byť odchylným způsobem) rozhodováno znovu, představuje nepominutelnou procesní překážku v tomto smyslu rei iudicatae (§ 35 odst. 1 zák. č. 182/1993 Sb.), která přirozeně brání jakémukoli dalšímu meritornímu přezkumu věci, včetně takového, který by - in eventum - měl vyplynout ze stanoviska pléna Ústavního soudu; předpoklady plynoucí z ustanovení § 23 zák. č. 182/1993 Sb. se proto na již jednou Ústavním soudem rozhodnutou věc nevztahují.

Ústavní soud

rozhodl dne 2. 4. 1998 ve věci stěžovatele J. Ch. proti rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. října 1997, sp. zn. 2 Tzn 10/96, o odepření výkonu civilní služby, takto:

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. října 1997, sp. zn. 2 Tzn 10/96, se zrušuje.

Odůvodnění

Ústavní stížností, podanou včas (§ 72 odst. 2 zák. č. 182/1993 Sb.) a za podmínek stanovených zákonem (§ 30 odst. 1, § 34 odst. 1, 2, § 72 odst. 4 zák. č. 182/1993 Sb.), napadl stěžovatel rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. října 1997 (ve věci označeného soudu sp. zn. 2 Tzn 10/96) a tvrdil, že tímto rozhodnutím, proti němuž není dalšího opravného prostředku, bylo porušeno jeho ústavně zaručené základní právo dané čl. 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod, a to - mimo jiné - tím, že Nejvyšší soud ČR při projednání stížnosti pro porušení zákona, podané v jeho prospěch ministryní spravedlnosti (§ 266 odst. 1 tr. ř.), se neřídil právním názorem vyloženým v téže věci nálezem Ústavního soudu ze dne 20. března 1997 (I. ÚS 184/96) a po zrušení svého předchozího rozsudku (ze dne 25. dubna 1996) tímto nálezem ve věci sice rozhodl nově, avšak způsobem zcela shodným, jak v předchozím rozhodnutí se stalo; s odkazem na porušení ústavně zaručeného základního práva, jak již dříve bylo označeno, proto navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížností napadené rozhodnutí svým nálezem opětovně zrušil.

Nejvyšší soud ČR, jako účastník řízení o ústavní stížnosti (§ 76 odst. 1 zák. č. 182/1993 Sb.), se k výzvě Ústavního soudu (§ 42 odst. 2 zák. č. 182/1993 Sb.) podáním předsedy senátu, z

něhož napadené rozhodnutí vzešlo (§ 30 odst. 3 zák. č. 182/1993 Sb.), vyjádřil tak, že vývody ústavní stížnosti odmítl a navrhl, aby jako nedůvodná byla zamítnuta. Poukázal přitom na neudržitelnost námítky stěžovatele, že - při výkladu skutkové podstaty trestného činu (§ 272 odst. 1 tr. z.), jak byl podán Nejvyšším soudem ČR - by stěžovatel v údobí svých 18ti až 38mi let (za trvání povinnosti výkonu vojenské či náhradní služby), opakovaným odsuzováním za odepření výkonu té které služby, ve výkonu trestu strávil dobu delší než zákon dovoluje uložit za trestný čin vraždy.

S odkazem na statistické údaje, pokud jsou k dispozici, a dále též s odkazem na analogické znaky jiných skutkových podstat [tr. činů dle § 213 či § 171 odst. 1 písm. b) tr. z.], dovozoval neudržitelnost výkladu vyplývajícího z již dříve zmíněného nálezu Ústavního soudu pokud se týká totožnosti skutku a tento výklad označil za právně nezdůvodněný. Podle vývodů Nejvyššího soudu ČR vydáním předchozího nálezu Ústavního soudu vznikla "patová situace", kterou se - de lege ferenda - nepodařilo vyřešit ani na společné poradě zástupců zainteresovaných ministerstev (spravedlnosti, obrany a práce a soc. věci) za účasti poslanců a senátorů, jakož i soudců Nejvyššího soudu ČR a Ústavního soudu ČR; proto spolu se zamítavým návrhem v meritu věci navrhl, aby "senát Ústavního soudu, který bude rozhodovat o této nové ústavní stížnosti, se distancoval od právního názoru vysloveného senátem Ústavního soudu v nálezu sp. zn. I. ÚS 184/96, a to i za cenu, že vzhledem k ustanovení § 23 zák. č. 182/1993 Sb. , o Ústavním soudu, bylo by nutné posouzení otázky předložit plénu Ústavního soudu".

Ústavní stížnost, byť převážně z jiných důvodů, než na které poukazuje stěžovatel, je důvodná.

Ze spisu Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 184/96, ve věci téhož stěžovatele vyplývá, že Ústavní soud nálezem ze dne 20. března 1997 zrušil rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. dubna 1996, sp. zn. 2 Tzn 10/96, když byl dospěl k závěru, že Nejvyšší soud ČR tímto rozsudkem "nerespektoval skutečnost, že zásada ne bis idem nalezla své místo též v čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (mimo čl. 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod), a že v důsledku toho dalším odsouzením stěžovatele byl porušen zákon, zejména ve vztahu k ustanovení § 11 odst. 1 písm. g) tr. ř."; tento náleze Ústavního soudu stal se vykonatelný dnem 14. dubna 1997.

Základní otázkou, kterou ve věci posuzované ústavní stížnosti nebylo možno opomenout, je otázka závaznosti nálezů Ústavního soudu, která, navzdory tomu, že představuje *conditio sine qua non* ústavního soudnictví, přináší za současného právního stavu nemálo obtíží.

Problémy spojené s jejím výkladem, zejména a především ve vztahu k jurisdikci obecných soudů kteréhokoli stupně zůstávají - v teorii i v praxi - stále nevyjasněny z řady příčin; patří k nim nekonzistentnost samotných procesních předpisů (v obou odvětvích obecné justice), které - přes četná upozornění - s jurisdikcí (a kasační pravomocí) Ústavního soudu nepočítají a pro případ zrušení rozhodnutí obecného soudu nálezem Ústavního soudu přímý procesní postup pro následné řízení nestanoví. Obdobně ne zcela jasná dikce Ústavy - co do závaznosti ústavních nálezů - vyvolává sporné otázky ku příkladu, co do důsledků ne sice těch, které jsou dány výrokem nálezu, ale těch, které vyplývají z jeho odůvodnění apod.

Podle přesvědčení Ústavního soudu však všechny naznačené sporné problémy dotýkají se výlučně tzv. absolutní závaznosti nálezů Ústavního soudu, nikoli však závaznosti, která - konkrétní a Ústavním soudem posouzené (rozhodnuté) věci (materie) se týká; vykonatelný

nález Ústavního soudu je totiž závazný pro všechny orgány i osoby (čl. 89 odst. 2 úst. zák. č. 1/1993 Sb.), a tedy - jak se ostatně rozumí samo sebou - je závazný i pro samotný Ústavní soud a v důsledku toho pro jakékoli další řízení před ním, v němž by mělo být (byť odchylným způsobem) rozhodováno znovu, představuje nepominutelnou procesní překážku v tomto smyslu rei iudicatae (§ 35 odst. 1 zák. č. 182/1993 Sb.), která přirozeně brání jakémukoli dalšímu meritornímu přezkumu věci, včetně takového, který by - in eventum - měl vyplynout ze stanoviska pléna Ústavního soudu; předpoklady plynoucí z ustanovení § 23 zák. č. 182/1993 Sb. se proto na již jednou Ústavním soudem rozhodnutou věc nevztahují.

Jakkoli se vývody pojaté jak do vyjádření předsedy senátu Nejvyššího soudu ČR, tak ty, které jsou obsaženy v odůvodněních obou rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR vydaných v trestní věci stěžovatele, jeví jako vážné, důvody již vyložené bránily Ústavnímu soudu, aby se jimi - v této již dříve jím rozhodnuté věci - zabýval.

Jestliže tudíž Nejvyšší soud ČR v trestní věci stěžovatele, v níž (vykonatelným) kasačním náležením Ústavního soudu ze dne 20. března 1997 (I. ÚS 184/96) bylo jeho rozhodnutí (ze dne 25. dubna 1996, sp. zn. 2 Tzn 10/96) zrušeno, vývodů a závěrů z tohoto nálezu plynoucích v následném řízení a v novém rozhodnutí (ze dne 9. října 1997) nedbal, aniž by ku příkladu doplnil skutková zjištění, na jejichž základě by případně mohl dospět k odlišnému posuzování skutku (jednání stěžovatele), nezbylo, než je jako rozporné s ust. čl. 89 odst. 2 úst. zák. č. 1/1993 Sb. opětně zrušit, aniž bylo možné jakkoli se k meritu věci (posouzené materii) vrátit.

Závěrem, jen pro úplnost, sluší dodat, že rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR v této stěžovatelově věci - co do závaznosti nálezu Ústavního soudu - není souladné s rozhodnutím jiných senátů téhož soudu, neboť Nejvyšší soud ČR (ve věci 2 Tvn 40/97) právní názor vyjádřený náležením Ústavního soudu respektoval a v novém rozhodnutí (po kasaci předchozího rozhodnutí) se jím ve shodě s ústavním příkazem řídil (čl. 89 odst. 2 úst. zák. č. 1/1993 Sb.), obdobně jako tomu bylo v další věci (2 Tzn 28/97) při výkladu běhu zákonem stanovené lhůty.

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2 zák. č. 182/1993 Sb.).

V Brně dne 2. 4. 1998